

SIGITAS NARBUTAS

Nežinoma Pauliaus Oderborno poema apie Lietuvą

ANOTACIJA. 2017 m. Saksonijos krašto, valstybės ir universiteto bibliotekoje surastas mažai kam žinomas Kauno liuteronų kunigo Pauliaus Oderborno kūrinys. Tai Vilniuje, Jono Karcano spaustuvėje, 1583 m. publikuotas *Himnas apie seną ir garsią Glebavičių giminę*. Jame apdainuojama Lietuvos istorija, daugiau dėmesio skiriant Gediminui ir Vilniaus įkūrimui, taip pat apibūdinama Glebavičių giminė, minimi iškilesni tos giminės asmenys. Ši poema svariai papildė lietuvių ar kitakilmių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos gyventojų XVI a. antroje pusėje lotynų kalba sukurtų literatūros kūrinių aruodą.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: Lietuvos literatūra lotynų kalba; poema; Paulius Oderbornas; Jonas Jonaitis Glebavičius; *Himnas apie seną ir garsią Glebavičių giminę*; *Hymnus de antiqua et illustri Heleboviciorum gente*; Lietuvos Didžioji Kunigaikštija.

1. PAULIAUS ODERBORNO GYVENIMO IR KŪRYBOS BRUOŽAI

Paulius Oderbornas (apie 1555 – 1604) priklauso prie Lietuvos Renesanso literatūros kūrėjų, rašiusių Livonijos karo temomis ir savo kūrinuose įamžinusių tą karą laimėjusią Lietuvos karo, valstybės ir politikos veikėjų kartą. Be jo, iš lietuvių ar kitakilmių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos gyventojų reikšmingų kūrinių apie Livonijos karą paliko Motiejus Strijkovskis (poemų knyga *Apie lietuvių, žemaičių ir rusėnų šlovingos tautos pradžią, giminių kil-*

mę, galybę ir didvyriškus darbus kovų laukuose ir namie, taip pat Kronika), Danielius Hermanas (poemos *Su Marsu susituokusios Mūzos, Maskviškė Steponeida* ir *Visos Respublikos ašaros pirma laiko mirus Lenkijos karaliui Steponui I*), Stanislovas Varševickis (*Panegirika Lenkijos karaliui Steponui I*), Bazilijus Hiacintijus (*Panegirika Polocko užėmimo proga*), Pranciškus Graudaskas (poema *Šviesiausiojo kunigaikščio ir pono Kristupo Radvilos žygis prieš Maskvą*), Andriejus Rimša (poema *Dešimtmetis pasakojimas apie šviesiausiojo kunigaikščio ir pono Kristupo Radvilos žygius*), Elijas Pilgrimovijus (proza parašytas *Panegiriškas kreipimasis*) ir Jonas Radvanas (herojinis epas *Radviliada*)¹. Taigi keli Oderborno kūriniai Livonijos karo tematika papildo Lietuvos Renesanso literatūrą ir skaičiumi, ir žanrais, ir tematika.

Čia būtų verta labai trumpai priminti Oderborno biografiją. Jis gimė apie 1555 m. Barto mieste, Vakarų Pomeranijoje. 1570–1574 m. studijavo Rostoko universitete. 1578 m. atvyko į Lietuvą, dirbo Vilniaus liuteronų pamokslininku. Metų pabaigoje išvyko į Karaliaučių, ten buvo ordinuotas kunigu. 1579 m. jam prabėgo karaliaus Batoro karinėse stovyklose, o 1580 m. jį jau regime užėmus Kauno liuteronų kunigo vietą. 1587 m. Oderbornas tapo Rygos Šv. Petro bažnyčios kunigu. Nuo 1593 m. dirbo Kuršo kunigaikščio Frydricho pamokslininku Jelgavoje. Čia ir mirė 1604 m.

Oderbornas buvo produktyvus rašytojas. Jis kūrė pasaulietinę ir religinę poeziją: epigramas, poemas, giesmes, taip pat rašė proza panegirikas, literatūrinius laiškus, apybraižas ir pamokslus. Literatūrinis Oderborno debiutas pažymėtas studijų metais. Pirmas žinomas jo eilėraštis, didelės apimties vestuvinė giesmė, buvo išspausdintas 1572 m. Rostoke kelių autorių proginėje poezijos knygoje². Iki atvykdamas į Lietuvą, tokiuose kelių autorių proginės poezijos rinkiniuose ar kitų rašytojų knygoose Oderbornas publikavo daugiau savo kūrinių³.

¹ Plačiau apie kai kuriuos čia paminėtus lietuvių ar kitakilmių LDK gyventojų kūrinius Livonijos karo temomis žr. Juliusz Nowak-Dłużewski, *Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce: Pierwsi królowie elekcyjni*, Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax, 1969, p. 121–122 ir toliau.

² *Nuptiis ornatissimi viri d. Matthiae Machtii, reipub[licae] Bardensis secretarii, et pudicissimae virginis Catharinae Vvoeleniae, prudentiss[imi] viri Iohannis Vvoelenii, consulis Bardensis, filiae*, Rostochii: Excudebant Iohannes Stockelman et Andreas Gutterrvitz, 1572, l. Bv–B₃r.

³ Iš tokių minėtina: *Nuptiis doctissimi viri, m. Iohannis Neovini, sponsi, rectoris scholae ad D. Iacobum, in urbe Rosarum, et honestissimae eius sponsae Margaritae Brandes*, Rostochii: Excudebant Iohannes Stockelman et Andreas Gutterrvitz, 1574; [Peter Creisbach], *Petri Creisbachii Dithmarsii Libri duo Christiadam: [Liber primus:] Divus Matthaues [...]*, Rostochii:

Literatūrinę šlovę Oderbornas pelnė Lietuvoje. Labiausiai jį išgarsino Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV Rūsčiojo biografija, parašyta Kaune, išspausdinta Vitenberge 1585 m.⁴, veikiai išversta į vokiečių kalbą ir kelis syk išspausdinta Gerlice⁵, o vėliau – ir kituose Vokietijos miestuose. Persikėlęs į Rygą, o vėliau į Jelgavą, Oderbornas toliau ištikimai tarnavo Mūzoms. Jo plunksnai priklausė nemažai kūrinių, parašytų lotynų ir vokiečių kalbomis: kelios religinės giesmės bei pamokslai⁶, vienas vėliau nesyk perspausdintas traktatas apie rusų ir totorių religiją ir papročius⁷, taip pat įdomių lituanistinės tematikos elementų turinti pasaulietinė panegirika⁸ ir daug kitų poezijos tekstų, išspausdintų kartu su kitų autorių kūriniais⁹ (nepilną jų sąrašą pateikiame šio straipsnio pabaigoje).

Excudebat Iacobus Lucius Transylvanus, 1575, l. A₂r– A₄r; Idem, *Petri Creisbachii Dithmarsii Liber secundus Christiadam: Divus Marcus [...]*, Rostochii: Excudebat Iacobus Lucius Transylvanus, 1575; *Epicedia in obitum reverendi et doctissimi viri d. m. Thomae Maueri Tribulensis, pastoris ad S. Michaelem in celebri Lunaeburga, et superintendentis dioecesium Verdensis et Lubecensis [...]*, [Frankfurt am Main: Christian Egenolff d. Ä. (Erben)], 1576.

⁴ [Paulius Oderbornas], *Ioannis Basilidis Magni Moscoviae ducis vita, a Paulo Oderbornio tribus libris conscripta [...]*, Witebergae: Excudebat haeredes Ioannis Cratonis, 1585.

⁵ Idem, *Wunderbare, erschreckliche, unerhoerte Geschichte, und warhaffte Historien: Nemlich, Des nechst gewesenen Groszfuersten in der Moschkaw Joan Basilidis, (auf ire Sprach Iwan Basilowitz genandt) Leben [...]*, Gedruckt zu Goerlitz: Bey Ambrosio Fritsch, 1588; *Wunderbare, erschreckliche, unerhoerte Geschichte, und warhaffte Historien: Nemlich, Des nechst gewesenen Groszfuersten in der Moschkaw Joan Basilidis, (auf ire Sprach Iwan Basilowitz genandt) Leben [...]*, Gedruckt zu Goerlitz: Bey Ambrosio Fritsch, 1589.

⁶ Idem, *Trost Schriffte an den edlen gestrengen und ervesten Herrn Georg von Tiesenhausen [...]*, Gedruckt zu Riga: Bey Niclas Mollyn, 1590; *Trostschriffte an den edlen gestrengen und ehrnvesten Herrn Wilhelmen von Effern [...]*, Gedruckt zu Riga: Bey Niclas Mollyn, 1591; *Vier Predigten von dem Bogen Gottes in den Wolcken [...]*, Gedruckt zu Riga: Bey Niclas Mollyn, 1591. Kai kurios religinės giesmės buvo išverstos į lietuvių kalbą, žr. Dainora Pociūtė, *XVI–XVII a. protestantų bažnytinės giesmės: Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė ir Prūsų Lietuva*, Vilnius: Pradai, 1995, p. 68, 155.

⁷ [Paulius Oderbornas], *De Russorum religione, ritibus nuptiarum, funerum, victu, vestitu, etc. et de Tartarorum religione ac moribus, vera et luculenta narratio, ad d. Davidem Chytraeum recens scripta*; [Jan Mielecki], *Alia eiusdem argumenti de religione et sacrificiis veterum Borussorum, ad cl. v. Georgium Sabinum olim missa*, [Rostochiae: Excudebat Stephanus Myliander], 1582.

⁸ Idem, *Panegyricus ad serenissimos et potentissimos principes ac dominos, d. Joannem III. Svecorum, Gothorum, Vandalorumq[ue] regem..., et Sigismundum III. regem Poloniae et designatum Sveciae [...]*, Rigae: Typis Nicolai Mollini, 1589.

⁹ *Epithalamia in honorem nuptiarum [...] Friderici à Nostitz in Lampersdorf, illustriss[imi] Borussiae ducis consiliarij, et nobilissimae ac pudicissimae virginis Annae, Cristophori à Saleth, piè defuncti, relictæ filiae sponsae, scripta à Philomosis*, Regiomonti: [Georg Osterberger], 1580; [Anselm Bock], *Carmen gratulatorium: De serenissimi, ac potentissimi*

2017 m. Saksonijos krašto, valstybės ir universiteto bibliotekoje surastas dar vienas Oderborno kūrinys – herojinė-genealoginė poema, pavadinta *Himnas apie seną ir garsią Glebavičių giminę, šviesiam ir prakilniam ponui Minsko kaštelionui, LDK žemės išdininkui Jonui Glebavičiui parašytas bartiškio kunigo Pauliaus Oderborno*¹⁰. Joje apdainuojama Lietuvos istorija, daugiau dėmesio skiriant Gediminui ir Vilniaus įkūrimui, taip pat apibūdinama Glebavičių giminė, minimi iškilesni tos giminės asmenys. Poema išspausdinta Vilniuje, Jono Karcano spaustuvėje, 1583 m.

Šis leidinys neminėtas nei Karolio Estreicherio, nei Juozo Tumelio bibliografijose, todėl kraštuose į rytus nuo Oderio ilgai nežinotas. Jį mini kai kurie XVIII ir XIX a. vokiečių bibliografai. Ankstyviausią nuorodą 1750 m. pateikė Teofilis Georgas veikalė *Supplement zu dessen allgemeinen Europaeischen Buecher-Lexico*¹¹. Čia nurodyti išleidimo metai (1583), autorius (Pauli Oderbornii), dalis pavadinimo (de antiqua & illustr. Heleboviciorum Gente), išleidimo vieta (Viennae, sic!), leidėjas (Kartzan), formatas (8, sic!) ir kaina (12 grašių). Johanno Christopho Adelungo ir Heinricho Wilhelmo Rotermundo bibliografiniame sąvade¹² *Himnas* aprašytas nurodžius artipilnę antraštę ir teisingus išleidimo duomenis¹³.

principis, ac domini domini Sigismundi Tertii, Regis Poloniae, et designati Svetiae [...] in Regnum Poloniae ingressu et subsequente solenni inauguratione, et coronatione [...], Rigae: Excudebat Nicolaus Mollinus, 1588.

¹⁰ [Paulius Oderbornas], *Hymnus de antiqua et illustri Heleboviciorum gente scriptus ad illustrem et magnificum dominum d. Ioannem Helebovicium, castellanum Minscensem, et Mag. Ducat. Lith. Thesaurarium terrestrem, a m. Paulo Odobornio Bardensi, Vilnae: Per Ioannem Kartzanum Welicen[sem], [1583].*

¹¹ [Theophilus Georgius], *Theophili Georgi[i] Erstes Supplement zu dessen allgemeinen Europaeischen Buecher-Lexico, in welchem nach alphabetischer Ordnung die Autores dererjenigen Buecher nachgetragen worden so in denen vier ersten Theilen nicht enthalten..., [t. 3], Leipzig: Verlegts Wolfgang Heinrich Schoenermarck, 1750, p. 276.*

¹² Johann Christoph Adelung, Heinrich Wilhelm Rotermund, *Fortsetzung und Ergaenzungen zu Christian Gottlieb Joechers allgemeinem Gelehrten-Lexiko worin die Schriftsteller aller Staende nach ihren vornehmsten Lebensumstaenden und Schriften beschrieben werden [...], t. 5, Bremen: Bei Johann Georg Heyse, 1816.*

¹³ Už pastarąsias nuorodas nuoširdžiai dėkoju dr. Mintautui Čiurinskui.

9 173
HYMNVS
DE ANTIQVA ET
ILLVSTRI HELEBO-
VICIORVM GENTE
SCRIPTVS

AD ILLVSTREM ET MAGNI-
FICVM DOMINVM D. IOANNEM HE-
lebouicium, Castellatum Minscensem,
& Mag. Ducat. Lith. Thesaura-
rium terrestrem.

A M. Paulo Odrobornio Bardenfi.

VILNAE
Per Ioannem Kartzanum Weliceñ.

Pauliaus Oderborno knygos *Hymnus de antiqua et illustri Heleboviciorum gente* (Vilnius, 1583) antraštinis puslapis. Saksonijos krašto, valstybės ir universiteto bibliotekos Drezdene egz. (SLUB Dresden / Digital Collections / Lit. Lat. rec. A. 371, misc. 9.)

2. LEIDINIO IR JĮ IŠSAUGOJUSIO KONVOLIUTO CHARAKTERISTIKA

Himnas išspausdintas atskira knyga. Leidinys nedidelis (lapo ilgis 19,5, plotis 14,5 cm), jį sudaro 14 ketvirtainio formato lapų. Vienintelis kol kas žinomas jo egzempliorius išliko didelės apimties konvoliute ir yra dešimtoji jo knyga. Visą konvoliutą sudaro 15 proginių leidinių (įrišo viršelio ilgis 20,5, plotis 15 (su krašto užlenkimu – 16), nugarėlės storis 3,8 cm). Kitos jo knygos:

- 1) Krzysztof Kobylński, *Christophori Kobilienski, equitis Poloni, Vario- rum epigrammatum ad Stanislaum Rozimontanum libellus*, Cracoviae: Lazarus Andreae excudebat, 1558;
- 2) Andrzej Trzeciecki, *Andreae Tricesii equitis Poloni Epigrammatum liber II, nunc denuo recognitus, et locupletus: Ad insignem virtute et prudentia patricium, et senatorem Polonum, Ioannem Christophorinum, castella- num Vielunensem [...]*, Crac[oviae]: Lazarus Andreę excudebat, 1557;
- 3) Andrzej Trzeciecki, *Andreae Tricesii, equitis Poloni, Epigrammatum liber I: Ad spectabilem et magnificum virum, Ioannem Firleium Dam- brovicium, palatinum Lublinese, Regni Poloniae supremum mar- salcum, et Rohatinensem praefectum*, Cracoviae: In officina Lazari Andreę, 1565;
- 4) Petras Roizijus, *Petri Royzii Aurei, Chiliasticon*, Cracoviae: Lazarus Andreae excussit, 1557;
- 5) Szymon Szymonowicz, *Aelinopaeon Simonis Simonidę Leopoliensis*, [s. l.]: [s. n.], apie 1590;
- 6) Andrzej Trzeciecki, *Triumphus Moscoviticus serenissimi principis as domini Stephani I. divina favente clementia Poloniae regis, magni ducis Lituaniae, etc. invictissimi*, Cracoviae: In officina Lazari, 1582;
- 7) Andreas Schoneus, *Andreae Schonei philosophiae in Academia Craco- viensi professoris, De pace Sarmatica, odae II: Ad Andream Gerinum, episcopum Wratislaviens[em] virum aplissimum, Moecenatem suum [...]*, Cracoviae: In officina Lazari, 1589;
- 8) Andreas Schoneus, *Conventus duorum illustrium ac amplissimorum vi- rorum, Andreae Vratislaviensis, et Hieronymi a Rozdrzov Vladislaviens- sis, episcoporum, Andreae Schonei, publici in Academia Cracovien[si] professoris*, Cracoviae: In officina Lazari, 1591;

- 9) Andreas Schoneus, *Oda ad Georgium Radivilum S. R. E. cardinalem, episcopum Cracoviensem, principem amplissimum, Andreae Schonei, publici in Academia Cracovien[si] professoris*; Cracoviae: In architypographia regia et ecclesiastica Lazari, 1592;
- 11) Petras Roizijus, *De apparatu nuptiarum inclyti et potentissimi Sigismundi Augusti Polonorum regis, carmen extemporaneum, Petri Royzii Aurei Hispani iurisconsulti*, Cracoviae: Apud haeredes Marci Scharffenberger, 1553;
- 12) Joachim Bielski, *Istulae convivium in nuptiis solennibus serenissimi principis ac domini Stephani Primi Dei gratia Poloniae regis et magni ducis Litvvaniae etc. et serenissimae principis Annae Reginae Poloniae etc. a Ioach[imo] Volsc[io] Bilscio equ. Polono recens conscriptum*, Cracoviae: In officina Stanislai Szarffenbergii, 1576;
- 13) Conrad Hojer, *Brevis de angelis ex 12. Apocalypseos Joannis concio Mollenbecae habita, composita ac praeclaris, et nobilibus viris, ac adolescentibus, d. Rabarnoldo ab Oeinhausen, d. Mauritio Adamarnoldo, et Rabarnoldo ab Oeinhausen fratribus, et praeclari et nobilis viri, Rabarnoldi ab Oeinhausen filiis, et d. Ludolpho a Munichausen, dominis ac Mecoenatibus suis summe collendis dicata a Conrado Hojero Ludenhusano [...]*, Lemgoviae: [Grothe], 1589;
- 14) Conrad Hojer, *Precatiunculae Latinogermanica paraphrasi explicatae ac antiqua generis nobilitate veraque virtute praestantibus viris d. d. Othoni ac Ludolpho a Munchausen fratribus pietatis et honoris ergo destinatae a Conrado Hojero Ludenhusano [...]*, Lemgoviae: Grothe, 1592;
- 15) Jiří Barthold, *Panegyrica sacratissimo augustiss. et invictiss. Roman. imperat. Rudolpho Secundo, Ungariae et Bohaemię regi, etc. defessae mundi senectae, et patriae[ue] patri incomparabili, authore Georgio Bartholdo Pontano a Braitenberg, p. l. etc. [...]*, Francoforti: Ex officina typographica Nicolai Bassei, 1593.

Konvoliute apstu lituanistinės tematikos kūrinį. Tokiais vadiname 4, 6, 9, 11 pozicijose aprašytas knygas. Lituanistinių kūrinėlių esama ir kituose spaudiniuose: Trzecieskio *Epigrammatum liber II* išspausdintas Roizijaus eilėraštis „Ad eundem [Ioannem Christophorinum] Petrus Royzcius Mauraeus iureconsultus regius de libro suo *Decisionum Lithuanicarum*“, to paties autoriaus

Epigrammatum liber I įdėta jo epigramų: „De illustrissimo principe, Nicolao Radivilo palatino Vilnensi“ ir „Ad insignem virum, Georgium Pietcovicium Lituamum, illustrissimi principis palatini Vilmensis medicum“.

Keli užrašai ant konvoliuto viršelių nurodo kai kuriuos savininkus bei jų požiūrį į knygą. Ant išorinių viršutinio ir apatinio viršelio pusių įrašyta viena pavardė – Ludolff von Munchausen (LVDOLFF VON MVNCHAVSEN mp). Įrašas ant nugarėlės viršaus trumpai nusako konvoliuto turinį (CARMINA VARIA), kiti įrašai greičiausiai nurodo jo laikymo vietą bibliotekoje (Mind. [?] 55 ir 225; pastarasis skaičius atliepia įrašą kitoje priešlapio pusėje: Poëtae Latin. Recent. 225^b), o lipdė (Lit. Lat. rec. A 371) žymi kuriuo nors metu vėliau kitos bibliotekos suteiktą šifrą.

Įdomių įrašų esama vidinėje viršutinio viršelio pusėje. Juos paliko trys skirtingi rašovai. Sprendžiant iš antro (ilgiausio) įrašo autoriaus žodžių, pirmose keturiose eilutėse „pasidarbavo“ Ludolfo fon Münchhauzeno ranka. Pirmas įrašas iš šių keturių – tai bendras konvoliuto pavadinimas: „Variorum carmina in Polonia excusa ppp.“ („Įvairių [autorių] panegirinės giesmės, išspausdintos Lenkijoje“). Antrasis užbrauktas, todėl sunkiai įskaitomas. Trečiame nurodytas vienas iš konvoliute įrištų kūrinių autorių: „Conradi Hoyeri p.“ („Konrado Hojerio panegirika“). Ketvirtame – irgi: „Georgio Bartholdo Pontano a Braitenberg [auctore] | Panegyrica“ („Jurgio Bartoldo Mostiečio iš Braitenbergo panegirika“). Įdomiausias penktas iš eilės įrašas (greičiausiai XVII a.):

Superiora scripsit Literatissimus Eques Lud. de Monichusen. | Possideo Delicias Poetarum Germanorum, Gallorum, Italarum[,] | Hungarorum, Scotorum, Svecorum, Danorum, Belgarum. | Ante aliquot quoque annos P. Ant. DOTREYS promisit CORPUS | Poetar. LVSITANORVM Lat; miror neminem adhuc in | tanta Doctorum Polonorum copia cogitasse de edendis | DELICIIS Poetarum POLONORVM. Hic tomus RARISSIMIS | scriptis Poetar. POLONOR. refertus et magno pretio | a me comparatus posset huic instituto inservire egregie[.] | Huc quoque spectat CASP. MALLINII Poloni IatroTheologonomico- | machia – Argent. ap. Bern. Iobinum 1575. 8. Quod possideo MALLINII | manu notatum. ||

(Aukščiau esančius žodžius įrašė mokyčiausias baronas Lud. fon Münchhausen. Aš turiu vokiečių, prancūzų, italų, vengrų, škotų, švedų, danų, belgų poetų

žavių kūrinių. Prieš kelerius metus t. Ant. Dotreys¹⁴ pažadėjo lotyniškai rašiusių portugalų poetų rinkinį. Stebiuosi, kad esant tokiai mokytų lenkų daugybei niekas iki šiol nepagalvojo apie reikalingumą išleisti žavingus lenkų poetų kūrinius. Šis tomas, pilnas lenkų poetų rečiausių kūrinių ir mano už aukštą kainą įsigytas, galės šiam sumanymui puikiai pasitarnauti. Šitam tinka lenko Kasp. Malińskio *Iatrotheologonomicomachia* (Strasbūras, Bern. Jobino spaustuvė, 1575, aštuntainio formato)¹⁵. Turiu ją su pastabomis, rašytomis Malinskio ranka.)

Trečias rašovas XVII a. paliko tokią inskripciją:

Possideo quoque scriptum 14. plagularum in folio ob raritatem vix | pretio imperialis parabile. h. t. | Satyrus rudis de ELIBERATIONE CRACOVIAE et Bello SVEVICCO | – CRACOVIAE ap. viduam et haeredes Chph. Schedel. S. R. M. Typogr. | 1658. carmen vehemens, sed notabile. ||

(Turiu lapo dydžio 14 lankų kūrinių, dėl retumo sunkiai įperkama už imperialo kainą. Jo pavadinimas: *Netašytas satyras apie Krokuvos išvadavimą ir Švedų karą* (Krokuva, karaliaus spaustuvinininko Kristupo Šėdelio našlės ir paveldėtojų spaustuvė, 1658)¹⁶. Poema pikta, bet įsidėmėtina.)

Pirmas paminėtas konvoliuto savininkas Ludofas fon Münchhausenas (Ludof von Münchhausen, 1570–1640) – gražų pėdsaką vokiečių kultūros istorijoje palikusi asmenybė. Kilęs iš kilmingos giminės, lavinosi pas garsiausius savo meto pedagogus (Martiną Chemnitzą, Samuelį Grynaeusą, Johannesą Sturmą, François Hotmaną ir kt.), vėliau daug keliavo: aplankė Olandiją, Angliją, Airiją, Škotiją, Norvegiją, Švediją, Daniją, Austriją, Čekiją, Vengriją, Lenkiją ir kai kurias kitas šalis. Bendravo su garsiais Europos mokslininkais (vienas iš jų – Tycho Brahe), pats vykdė mokslo tyrimus. Per savo gyvenimą

¹⁴ Neidentifikuotas asmuo.

¹⁵ Minima knyga: Kasper Maliński, *Iatrotheologonomicomachia: Carmen quo medicinae excellentia, refutatis quibusdam obiectionibus, ostenditur, per Casparum Mallinium Polonum, Argentorati: Apud Bernhardum Iobinum, 1575*. Tai didaktinė poema, aukštinanti mediciną ir gydytojo profesiją (autorius buvo garsus savo meto gydytojas).

¹⁶ Minima knyga: Stanisław Herakliusz Lubomirski, *Satyrus rudis de liberatione Cracoviae et bello Svecico, Cracoviae: Apud viduam et haeredes Christophori Schedel, typograph[um] S. R. M., 1658*.

ARMA GENTILITIA MAGNI-
fici Domini, D. Ioann. Hlebouicij, Castell-
lani Minscensis, Thesaurarij
Mag. Duc. Lith.

Pauliaus Oderborno knygos *Hymnus de antiqua et illustri Heleboviciorum gente* (Vilnius, 1583) pradžios puslapis su Jono Glebavičiaus herbu.
Saksonijos krašto, valstybės ir universiteto bibliotekos Drezdene egz., f. [Aii v].
(SLUB Dresden / Digital Collections / Lit. Lat. rec. A. 371, misc. 9.)

sukaupė didžiausią Šventosios Romos Imperijoje asmeninę biblioteką (ją sudarė nuo 13 iki 14 tūkst. tomų; antroje pagal dydį Bavarijos hercogo Albrechto V bibliotekoje „tebuvo“ 11 tūkst. tomų). Po mirties paveldėtojai ją išpardavė. Be Drezdeno, Münchhauseno knygų ir rankraščių esama Berlyno, Brėmeno, Celės, Hamburgo, Hanoverio, Jenos, Kopenhagos, Liuneburgo, Magdeburgo, Miunsterio, Volfenbiutelio ir kitų miestų atminties institucijose¹⁷.

Himno *turinio ir stiliaus ypatybės*. Münchhauseno akį patraukęs Oderborno kūrinys nedidelis – vos 610 eil. Kaip aukščiau minėta, tai – herojinė-genealoginė poema, skirta papasakoti apie Minsko kašteliono, LDK žemės iždininko Jono Jonaičio Glebavičiaus kilmę, daugiau dėmesio skiriant tėvo Jono Jurgaičio, mažiau – motinos Onos Zaslavskytės linijoms. Jono Jonaičio Glebavičiaus herbe esantis Gediminaičių Vytis leido Oderbornui imtis Gedimino, geležinio vilko ir Vilniaus temos. Motinos, Zaslavlio kunigaikštystės Onos paminėjimas Oderbornui leido į poemą sudėti visa, kiek jis iš Strijkovskio pasisėmė apie visus Lietuvos Jaunučius: Jaunutį Gediminaitį ir jo palikuonis Zaslavlio kunigaikščius, iš kartos į kartą perdavusius kilmingiausiojo protėvio baltišką vardą.

Himno kompozicija nesudėtinga, ji – rėminė, būdinga antikinėms poemoms. Eil. 1–4 apibūdinamas *Himno* turinys ir kreipiamasi įkvėpimo bei pagalbos į Mūzas, o tolesnis siužetas (eil. 5–606) įrėmintas pasakotojo susitikimu su Neptūnu ir Mūzomis prie Nemuno: eil. 5–20 iš Nemuno išniręs Neptūnas jam parodo Jono Glebavičiaus herbą, sudėtą iš keturių dalių, eil. 21–466 istorijos Mūza Klejo papasakoja apie herbo kairiame viršutiniame lauke esančią Lelivą ir Glebavičiaus giminę iš tėvo pusės, eil. 467–535 Klejo apdainuoja herbo dešiniame viršutiniame lauke esantį Liūtą, Zaslavlio kunigaikštį Jaunutį Gediminaitį bei jo palikuonis, eil. 536–582 Mūza apdainuoja herbo kairiame apatiniame lauke esančią Dombrovą (Ažuolyną), Kiškas¹⁸, tarp jų – Stanislovą Kišką (m. 1513 pab. ar 1514 pr.), eil. 583–606 Klejo aukština dešiniame apatiniame lauke esantį Vytį, Algirdaičius ir jų palikuonę Glebavi-

¹⁷ Informacija pateikta pagal: Brage bei der Wieden, *Außenwelt und Anschauungen Ludolf von Münchhausens (1570–1640)*, Hannover: Hahn, 1993.

¹⁸ Glebavičiai giminiavosi su Kiškomis: Jono Jonaičio motinos Onos pusseserė Marija Mstislavskytė buvo pirmoji *Himne* apdainuoto Stanislovo Kiškos anūko Mikalojaus (1520–1588) žmona, žr.: Юрий Апанасавіч Заяц, *Заславль в эпоху феодализма, Минск: Навука і тэхніка*, 1995, p. 120; Nelė Asadauskienė, *Kiškų giminė LDK XV–XVII a.: genealoginis tyrimas*, Vilnius: Vaga, 2003, p. 164–165 ir toliau.

čiaus motiną Oną Zaslavskytę (Sluckaitę). Eil. 607–610 pasakotojas užbaigia poemą: Klejo nutyla, kitara ima skambinti Apolonas, najadės leidžiasi šokti, o Neptūnas dingsta Nemuno bangose.

Poetinis Glebavičiaus herbo „komentaras“ laikytinas įdomiu ne tik iš Lietuvos istorijos, bet ir heraldikos pusės. Edmundas Rimša keturnarį LDK kilmingojo herbą aiškina taip:

Keturių laukų skyde paprastai į pirmąjį lauką dėtas iš tėvo paveldėtas herbas, į antrąjį – motinos, į trečiąjį – senelės iš tėvo ar motinos pusės, į ketvirtąjį – senelės iš motinos arba tėvo pusės. Antai 1546 m. Lietuvos žemės maršalo Mikalojaus Radvilos Juodojo herbo pirmajame lauke vaizduojami tėvo trys ragai, antrajame – motinos Kiškaitės pasaga su trimis kryžiais, trečiajame – senelės iš motinos pusės Naruševičiūtės dvi žuvis, ketvirtajame – senelės iš tėvo pusės Manvydaitės pusbėnelis ir žvaigždė.¹⁹

Kaip šiuo požiūriu atrodo Glebavičiaus *arma gentilitia*? Ketvirčiuoto skydo pirmame lauke vaizduojama Leliva, priklausanti Glebavičių giminei. Antrame lauke vaizduojamas liūtas, priklausąs Jono motinai kunigaikštytei Onai Zaslavskytei (Zaslavskiai kildino save iš Jaunučio Gediminaičio šeimos). Ketvirtame lauke pavaizduotas raitelis greičiausiai priklauso senelei iš motinos pusės kunigaikštytei Sofijai Sluckytei (jos vyras buvo kunigaikštis Fiodoras Zaslavskis). Trečiame lauke esantis Dombrovos herbas priklauso Kiškaitei, kuri greičiausiai buvo Jono senelė iš tėvo pusės.²⁰

Įdomu, kad *Himne* meniški Glebavičiaus *arma gentilitia* „debiutavo“, tačiau tuo jų publikavimo istorija nepasibaigė. Gražus herbas buvo naudojamas kituose Vilniaus reformatų leidiniuose. 1584 m. juo buvo papuošta polemikinė Andriejaus Volano knyga²¹, o 1604 m. – poleminis Marcino Krowickio

¹⁹ Edmundas Rimša, *Heraldika: iš praeities į dabartį*, Vilnius: Versus aureus, 2004, p. 134.

²⁰ Už šį komentarą nuoširdžiai dėkoju dr. Edmundui Rimšai. Tokiam vertinimui neprieštarauja ir kito Jono Jonaičio keturlaukio herbo, išlikusio XVI a. koklyje, aiškinimas, plg. Сергей Рыбчонак, „Да праблемы паходжання магнатаў Глабовічаў – уладальнікаў Заслаўскага замка ў ст.“, in: Магнацкі двор і сацыяльнае ўзаемадзеянне (XVI–XVIII стст.), Мінск: Медысонт, 2014, с. 89–90.

²¹ [Andriejus Volanas], *Andreae Volani Libri quinque contra Scargae Iesuitae Vlnensis septem [...]*, Vilnae: Typis et sumptibus illustris ac magnifici domini do. Ioannis Hlebovicii, castellani Minscensis [...] per Danielelem Lancicium, 1584. Herbo vaizdas paskutinį kartą

leidinys²². Manytume, kad šis reiškiny vertas atidesnio Lietuvos dailės istorikų dėmesio²³.

Lietuvos istorija: valstybės genezė, lietuvių kilmės legendos, didžiųjų kunigaikščių protėviai, jų žygiai ir kiti svarbesni dalykai, poemoje vaizduojami sekant vienu šaltiniu – Strijkovskio *Kronika*. Štai keli argumentai. Eil. 113 nurodytas legendinis lietuvių protėvis Litvonas paminėtas Strijkovskio *Kronikos* I kn. 4 skyr. (Litvono valdymą Strijkovskis datavo 373 m.). Aprašydamas Gedimino valdymą, Strijkovskis pavaizdavo jo kovas prieš kryžiuočius (*Kronikos* IV kn. 1–2 skyr., jie čia datuoti 1315 m.), Kijevo Rusią (*Kronikos* IV kn. 3 skyr., datuoti 1320 m.), o paskui – medžioklę, geležinį vilką ir Vilniaus įkūrimą (*Kronikos* IV kn. 4 skyr.; įvykiai datuoti 1321 m.; paminėtas Lizdeika, o ne Radvila, kaip nurodė Oderbornas). Tokį patį siužetą Oderbornas pasirinko savo Gedimino epizodui ir jį išdėstė ta pačia tvarka.

Įdomu, kad paties Jono Jonaičio Glebavičiaus biografija poemoje paliekama nuošalė. Jis minimas kaip „didis karžygys“, plačiai pagarsėjęs Livonijos karo metais ir savo tvirta laikysena nelaisvėje, ir pergalingais žygiais po Stepono Batoro vėliavomis. Visa tai buvo gyva tuo metu, kai poema buvo kuriama. Ir visa tai ar iš Oderbornos poemos, ar iš žodinės tradicijos, ar iš kitų šaltinių²⁴

reprodukuotas: Daiva Narbutienė, „Po Skorinos. Leidyba Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje“, in: *Pranciškaus Skorinos Rusėniškajai Biblijai – 500*, Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2017, p. 95. Už šią nuorodą nuoširdžiai dėkoju straipsnio autorei.

²² Marcin Krowicki, *Apologia więtsza, to iest Obrona nauki prawdziwey [...]*, w Wilnie: Nakładem pana Stanisława Ninińskiego, 1604. Už pagalbą renkant žinias apie minėto herbo publikavimą XVI–XVII a. leidiniuose nuoširdžiai dėkoju LMAVB darbuotojai Danguolei Palačionytei.

²³ Herbo atvaizdo analizė neabejotinai praturtintų kitą specialaus Jolitos Liškevičienės tyrimo laidą, plg. Jolita Liškevičienė, *XVI–XVIII amžiaus knygų grafika: Herbai senuosiuose Lietuvos spaudiniuose*, Vilnius: Dailės akademijos leidykla, 1998. Per pastaruosius du dešimtmečius, prabėgusius nuo šios puikios monografijos pasirodymo, atsirado apšiai naujos vertingos medžiagos, leidžiančios susidaryti kur kas išsamesnį LDK XVI–XVIII a. knygų apipavidalinimo vaizdą.

²⁴ Oderbornos poemos šaltinių klausimas nusipelno atskiro išsamaus tyrimo. 1563–1564 m. įvykiai atsispindėjo ir andainykščiuose vienkartinuose pranešimuose iš karo fronto, ir tų laikų istoriografijoje, ir grožinės literatūros kūriniuose. Iš vienalaikių šaltinių, aprašusių Polocko gynybą, Jono Glebavičiaus žygius, laikyseną Maskvos nelaisvėje, verta nurodyti Bartošo Paprockio *Dorybės lizdą (Gniazdo Cnoty, zkąd Herby Rycerstwá sławnego Krolestwa Polskiego, Wielkiego Księstwá Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mázoweckiego, Zmuzdiekiego, y inszych Państw do tego Krolestwá należących Książąt, y Pánów, początek swoy máiq*, w Krákwie: Z Drukárniey Andrzeiá Piotrkowczyká, 1578, p. 1163–1165) – vieną iš veikalų, kuriais neabejotinai rėmėsi ir Motiejus Strijkovskis, ir Albertas Kojalavičius-Vijūkas.

pateko tiesiai į Kojalavičiaus *Lietuvos herbyno* plačiausiąją – lotynišką – versiją. Štai kaip čia apibūdintas Jonas Jonaitis Glebavičius²⁵:

Jonas Glebavičius, Jono sūnus. [...] Per Suomijos kunigaikščio Jono vestuves su Lenkijos karaliaus Žygimanto II [Augusto] seserimi Kotryna Vilniuje [per riterių turnyrą] jis visus įveikė ieties valdymo patyrimu. Dar jis buvo Minsko kaštelionas, kaip matyti iš Strijkovskio dedikacijų kn. 6, skyr. 10, kn. 8, skyr. 1, ir kn. 18, skyr. 4. 1562 m. [!] jis ryžtingai gynė Polocką. Kai Davaina priešingai, nei jis patarė, iš miesto išvarė 20 tūkstančių kaimiečių, o patį miestą sudegino, jis kartu su pilimi ir vaivada Davaina pateko į maskvėnų rankas. Nelaisvėje jį išlaikė ilgai. Kai 1565 m. jis iš kalėjimo per vieną maskvėną parašė į tėvynę, [pranešdamas] apie Maskvėno ketinimus, [nukreiptus] prieš Lietuvą, [o jo] laiškas buvo perimtas, tai tirono akivaizdoje [Jonas Glebavičius] atvirai pareiškė, kad jis ir nelaisvėje daugiau remis Respubliką, kurioje yra gimęs. Už tai jis pelnė pagyrimo iš priešo ir tirono. Per vieną pokalbį su caru paaiškėjęs, kad jis išpažįsta kalvinistų atskalą, turėjo būti nunuodytas, bet išvengė pavojaus, perspėtas patikimų [žmonių]. Galop jis apie 1569 m. [!] buvo paleistas į laisvę, nes [priešams] suteikė vilčių, jog pasistengs, kad mirus Žygimantui Augustui, caras bus išrinktas karaliumi. Jį iškeitė į belaisvius Plešką ir Aliochiną. Grįžęs [iš Maskvos] buvo paskirtas Minsko kaštelionu. Paskui jis tapo Polocko vaivada. 1581 m. su Steponu jis vedė savo lėšomis [nusamdytas] kuopas prieš Polocką ir Velikije Lukus. [Galima] perskaiyti, kad 1587 m. jis pasirašė po Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos luomų konfederacijos [raštu]. Tiems patiems luomams išruošus pasiuntinybę pas neseniai karaliumi išrinktą Zigmantą, jis ėjo pasiuntinybės vadovo [pareigas, taip pat] karaliaus akivaizdoje apskundė lenkus pažeidus unijos susitarimus, [nes šie], be kitų dalykų, neseniai [patys vieni] karūnavę Zigmantą [ir] nepakvietę Vilniaus bei Trakų vaivadų, o prievarta pašalinę jų antspaudus, [kai tuo tarpu] pagal [unijos] nuostatus [būtent] su jais apsaugomos Karalystės insignijos. 1590 m. Respublika jį paskyrė karo patarėju karaliui.

²⁵ Albertas Kojalavičius-Vijūkas, *Šventasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos bei jai priklausančių provincijų giminių ir herbų vardynas*, iš lotynų k. vertė Sigitas Narbutas, Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2015, p. 248.

Oderborno poema atliepia šį pasakojimą. Dėl teisybės reikia pasakyti, kad ir joje, ir šiame Kojalavičiaus pasakojime nupieštas Glebavičiaus paveikslas skiriasi nuo Minsko kašteliono atvaizdo, žinoto jo laikų visuomenės. Kur kas garsiau nei apie narsą ginant Polocką ar tvirtybę Maskvos nelaisvėje andai kalbėta apie jį kaip išdaviką, Ivanui IV už laisvę raštu pasižadėjusį ginti Maskvos interesus Lietuvoje ir Lenkijoje. Nors 1565 m. grįžęs iš nelaisvės Glebavičius išsyk apie įsipareigojimus Ivanui IV pasipasakojo Žygimantui Augustui, 1566 m. didysis maršalas Jonas Chodkevičius už išdavystę iškviė jį į didžiojo kunigaikščio teismą. Bylos svarstymas prasidėjo 1569 m. kovo 7 d., jau vykstant Liublino seimui, ir tęsėsi beveik keturis mėnesius. Rugsėjo 1 d. buvo paskelbtas nuosprendis, kuriuo Glebavičius buvo išteisintas. Esama žinių, kad vėliau jis susirašinėjo su Ivanu IV, informuodamas apie padėtį Lietuvoje, didikų ir bajorų nusiteikimą Maskvos atžvilgiu, caro ar jo sūnaus galimybes užimti Vilniuje kunigaikščio sostą²⁶. Apibendrinamas jo gyvenimą, Tomaszas Kempa nurodo keletą Glebavičiaus būdo bruožų, jį išskyrusių iš amžininkų: atkaklumą, gebėjimą deramai įvertinti padėtį, „liudijusį apie aukštą jo inteligencijos lygį“, drąsą, tam tikrą polinkį į intrigas ir didžiulį politinį aktyvumą²⁷.

Tuo iš dalies galima paaiškinti Oderborno paskatas parašyti tokį *Himną apie seną ir garsią Glebavičių giminę*, kuris išryškintų garbingą jos kilmę, didžius iškiliųjų jos bei su ja susigiminiavusių asmenų nuopelnus Lietuvai ir taip prisidėtų prie sėkmingesnės Glebavičiaus karjeros. Mat nuo 1571 m. pabaigos, kai buvo nominuotas Minsko kaštelionu (juo tapo kitamet), jis beveik dešimtmetį karjeros laiptais nekilo. Padėtis ėmė keistis 1580 m. lapkritį, kai karalius Steponas Batoras jį paskyrė LDK žemės išdininku. 1584 m. rugsėjo mėn. jis gavo valdyti Upytės seniūniją, 1585 m. vasarį tapo Trakų kaštelionu, o 1586 m. kovo 30 d. – Trakų vaivada, antru pagal rangą pasauliečiu pareigūnu Lietuvoje²⁸.

²⁶ Daugiau apie tai žr. Tomasz Kempa, „Meandry działalności publicznej Jana Janowicza Hlebowicza“, in: *Przez Kresy i historię po obrzeża polityki: Profesorowi Marcelemu Kosmanowi w półwiecze pracy naukowej*, redakcja Iwona Hofman, Wojciech Maguś, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2011, p. 159–171.

²⁷ *Ibid.*, p. 184.

²⁸ *Ibid.*, p. 179–180. Dar žr. jo biogramą ir testamentą, publikuotą kn.: Urszula Augustyniak, *Testamenty ewangelików reformowanych w Wielkim Księstwie Litewskim*, Warszawa: Semper, 1992, p. 59–77.

Tokiam vertinimui neprieštarauja Glebavičiui dedikuota Oderborno prarmėlė. Joje Kauno liuteronų kunigas nurodo dvi poemos sukūrimo priežastis²⁹:

Igitur Magnificentia vestra Hymnum illum hystoricum, qui seriem Illustrissimae gentis vestrae continet, & quem ego honoratorum hominum impulsu horis subseciuis exaravi, clementi vultu contemplabitur, statimq[ue] videbit, maximos aliquando Reges, fortissimos Principes, Magnanimos in bello duces, sapientissimos Rerumpub. Rectores in populo Lithuano floruisse.

(Tad jūsų prakilnybė palankiu žvilgsniu įvertins šį istorinį himną, kuris apima šviesiausios jūsų giminės eilę ir kurį ašenai, paskatintas garbingų žmonių, parašiau atliekamomis valandomis, ir iš karto pamatys, kad lietuvių tautoje kitados garsėjo ir didieji karaliai, ir galingieji kunigaikščiai, ir per karą didžiadvasiai pasirodę karvedžiai, ir išmintingi valstybių vadovai.)

Numanu, kad pirma iš nurodytų priežasčių, būtent garbingos aukštos kilmės ir Lietuvai nusipelnusių tos giminės asmenų įamžinimas, derėjo ir su panegiriniais Oderborno tikslais, ir su politinėmis Glebavičiaus nuostatomis. Lieka mįslė, kas buvo „garbingi žmonės“, paskatinę autorių imtis poeto plunksnos.

Himnas apie seną ir garsią Glebavičių giminę parašytas sklandžiu hegzametru. Jis suaustas iš Vergilijaus *Eneidos*, Ovidijaus *Metamorfozių*, Klaudijaus Klaudijano *Panegirikos apie imperatoriaus Honorijaus ketvirtąjį konsulavimą* (*Panegyricus de IV consulatu Honorii Augusti*), italo humanisto Giovanni Gioviano Pontano (Ioannes Iovianus Pontanus, 1426–1503) poemos *Uranija* (*Urania*), taip pat vokiečių neohumanisto Petro Lotzo (Lotichius Secundus, 1528–1560) elegijos „Mėnuliui“ („Ad Lunam“), kitų Antikos, Viduramžių ir Renesanso poetų tropų ir citatų. *Himno* poetinės kalbos ypatybės, Oderborno imitavimo „techniką“ iliustruojame viena ilgesne ištrauka (eil. 39–99, liet. 38–99; lotyniškame originale cituojamos ar imituojamos kitų autorių eilutės čia perteiktos kursyvu):

²⁹ [Paulius Oderbornas], *Hymnus de antiqua et illustri Heleboviciorum gente scriptus*, l. A_{ij}r.

Cernis ut Astrorum coelo Regina sereno
 Luna, repurgatis argentea nubibus exit:
 Altior illa super galeam consurgit, et alium
 Luciferum auratis complexa est cornibus, ambo
*Conspicuas rutilo ducunt modo in axe choreas*³⁰.
 Alcimedontis opus salve, salvete labores
 Eximii, manus artificis cultissima salve:
 Tuque *pruinosa moderatrix Cynthia noctis*³¹,
Dux clara in tenebris, alienae obnoxia flammae,
Aemula fraternis radiis, et solis ab ore
*Ora fovens*³², magnum coeli dimensa volumen,
 Salve etiam, et *rosei maculas ostendere vultus*³³
 Incipe, *namque tuas vires, tua nomina dicam*³⁴.
 Subiectas propiore loco pulcherrima terras
Diva vides, coelumque tuo teris ultima curru:
Nota tamen quod sunt, nec in observata feruntur
Sidera, munus id omne tuum est, te sydera nulla
Vel rapido possunt umquam praeverttere cursu:
Nec tibi par Maia genitus, celer ille Deorum
*Nuncius, auratis nectens talaria pennis*³⁵.
Vis tua, quae coelum, quae continet aureus aer,
*Temperat, et terras et aquas moderatur*³⁶, et ipsa
Hinc variant rerum species, quaeque humida ponti
Stagna colunt, errantque suis animalia sylvis,

³⁰ Imituojama Petro Lotzo elegija *Ad Lunam*, plg. orig.: *Conspicuos rutilo ducis in axe choros.*

³¹ Cituojama Lotzo elegija *Ad Lunam*.

³² Imituojama Giovanni Gioviano Pontano poema *Urania: Dux clara in tenebris, alienae obnoxia flammae. / Aemula fraternis radiis, et solis ab ore / Ora fovent.*

³³ Cituojama Lotzo elegija *Ad Lunam*.

³⁴ Imituojama Lotzo elegija *Ad Lunam*, plg. orig.: *Ipse potestatesque tuas, tua nomina dicam.*

³⁵ Imituojama Lotzo elegija *Ad Lunam*, plg. orig.: *Et licet e cunctis, quae sustinet aureus aether, / Terras aspicias e propiore loco: / Nota tamen quod sunt, nec inobservata feruntur, / Sidera cum fixis irrequieta, tuum est. / Nullaque te possunt rapido praeverttere cursu, / Orbita saepe licet summa retardet iter. / Nec tibi par, quamvis nectat talaria plantis, / Atlantis magni Pleonesque nepos.*

³⁶ Imituojama Lotzo elegija *Ad Lunam*, plg. orig.: *Vis tua, quae celum, quae magnus continet aēr, / Temperat, et terras, et moderatur aquas.*

*Aemula crescenti reparant a lumine vires*³⁷.
*Pallida significas imbres, cum rubra videris*³⁸,
Una Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
*Africanus, et vastos volvunt ad litora fluctus*³⁹:
Tum male iactatas defenderit anchora puppes,
*Ni labor, et placidi succurrit dextera Phorci*⁴⁰.
 Sed nitidis si quando genis, si fronte serena
 Incedis coelo, et puro tete exseris ortu,
 Ipsa bonum spondes constanti faedere mensem.
*O veneranda poli Regina, sequentibus astris*⁴¹,
*Tu pecudumque hominumque genus, volucresque canoras*⁴²,
 Imperio regis ipsa tuo, te maxima mundi
 Lumina magnanimi Reges Regumque nepotes,
 Sanguinis egregii factorumque egregiorum
 Indicium esse putaverunt: insignibus ergo
 Heroum tu inculpta micas, qui fortibus ausis
 Imperium terris, animum aequavere beatis
 Sideribus, salve aetherei Dux inclita Coeli:
 Helleboviciae o nota praestantissima stirpis,
 Diva potens nemorum, debellatrixque ferarum
 Salve iterum, velut ipsa tuum mortalibus ignem
 Fundis, et obliquos vultus, turgentiaque ora
 Nocte refers, tandemque vago digressa meatu
 Exurgis solem contra, plenoque coruscam
 Orbe comam, et fulvo totum caput exseris auro⁴³,

³⁷ Imituojama Pontano poema *Urania*, plg. orig.: *Hinc varias rerum species, quaeque humida ponti / Stagna colunt, errantque suis animalia sylvis, / Aemula crescenti reparant a lumine vires.*

³⁸ Imituojama Lotzo elegija *Ad Lunam*, plg. orig.: *Significes imbres pallida, rubra Notos.*

³⁹ Cituojama Vergilijaus *Aen.* I, 85–86.

⁴⁰ Imituojama Pontano poema *Urania*, plg. orig.: *Heu male iactatas defenderit anchora naves, | Ni labor, et placidi succurrit dextera Phorci.*

⁴¹ Imituojama Lotzo elegija *Ad Lunam*, plg. orig.: *Tu veneranda poli regina, sequentibus astris.*

⁴² Imituojama Lotzo elegija *Ad Lunam*, plg. orig.: *Hinc pecus, aequoreumque genus, volucresque canorae.*

⁴³ Imituojama Pontano poema *Urania*, plg. orig.: *Atque hinc obliquos vultus, turgentiaque ora / Nocte refert, tandemque vago digressa meatu / Exurgit solem contra, plenoque coruscam / Orbe comam, et fulvo totum caput explicat auro.*

Haud aliter fulgent virtute et stirpis honore
Hellebovicii, quos et polus alter et alter
Novit, et Oceanus novit, qui fluctibus orbem
Quadruplicem lavat. At proavos clarissimus ille
Ioannes Litavae decus, et lux unica gentis
Egregiis superat meritis, et pectore celso
Illustres inter proceres longe eminent unus,
Cor oculusque sui Regis, patriaeque voluptas:
Qui chlamydem auratam toties fulgentiaque arma
Induit, *et rutilus cristis et casside maior*⁴⁴,
Pro patria voluit caram profundere vitam.
Sarmata scit, rigidique sciunt facta inclita Moschi.

[ir štai tokius žodžius Klejo paleido iš lūpų:]
– Tu ant šio skydo matai, kaip žvaigždynų valdovas – sidabro
Mėnuo – giedru dangumi išsklaidęs debesis kyla,
kol, paaukuotais ragais labdaringą Aušrinę apglėbęs,
čia, virš šalmo, su ja atsiranda – tai jiedu abudu
matomus rausvame danguje ratelius dailiai veda.
Būkit pasveikinti jūs: tu, Alkimedonto šedevre,
puikūs dailės kūriniai ir šio meistro išlavintos rankos!
Sveikas ir tu, šarmotos nakties valdove Kintieti,
vade ryškusis tamsoj, nuo ugnies ne savo priklausąs,
gyvas sesers spinduliais, nuo saulės įkaitusio veido
gaunąs veidui kaitros, tieksyk išmatavęs didingą
skliautą dangaus! Man apreikšk jau dėmes ant jaunatviškų savo
skruostų, nes tavo galias ir vardus aš dabar apdainuosiu!
Žemės plotus stebi iš aukštai, gražusis dievaiti,
kai pats pirmas savu vežimu per dangų važiuoji.
Tavo tarnyba visa – prižiūrėti žvaigždes, kiek tik matos
ar kiek tik žinoma jų, ir veržliam bėgime per padangę
niekad žvaigždynai jokie tavęs neįstengė aplenkti.
Tau neprilygsta taip pat nė Majos sūnus, tas Olimpo

⁴⁴ Cituojama Klaudijano *Panegyricus de IV consulatu Honorii Augusti*, eil. 524.

greitas pasiuntinys su sparnuotais aukso sandalais.
Visa, ką turi dangus, kas auksiniam ore egzistuoja,
valdo tavoji galia, vandenynus ir žemę ji tvarko,
maino formas gamtoj, kiek jų ar skystoj vandenynų
terpėj gyvena, ar kiek po girias savąsias klajoja, –
visa atgauna jėgas tavo šviesuliui ėmus pilnėti.
Ženklini liūtis blyškus, o kai pasirodai raudonas,
Euras ir Notas išvien ir dar vétrom plačiai pagarsėjęs
Afrikas varo bangas lig dangaus ir krantą užlieja.
Tąsyk jokie inkarai supamų laivų nebesaugo,
ir, jei neklystu, tiktai maloningasis Forkas juos gelbsti.
Bet jei jau kartą šviesia kakta ir spindinčiais skruostais
pradedi kopti dangun ir, skaistus patekėjęs, pakyli,
puikų mėnesį mums pagal sutartį tvirtą laiduoji.
Lydimas nuolat žvaiždžių dangaus garbingas valdove,
padermę gyvių visų, žmonių ir sparnuočių balsingų
vienas pasauly valdai, ir didžiausios jo įžymybės:
kilnūs karaliai, taip pat ir jų kilmingi vaikaičiai
laikė garsingos kilmės ir garsingų gyvenimo žygių
ženklų tikriausiu tave, todėl ir ant didvyrių herbų
tu pavaizduotas švieti – tie vyrai narsiais savo žygiais
sau pajungė žemes, o narsa lig žvaigždynų iškilo.
Sveikas, garsusis dangaus aukštenybių vedly ir valdove,
baisiai puikus žymenie, Glebavičių giminei tekęs!
Sveikas, dievaiti, žvėrių nugalėtojai, girių karaliau!
Lygiai kaip pats tu, kuris skleidi mirtingiesiems šviesą,
rodaisi veidu putliu ir kreivu žvilgsniu į mus žiūri,
kol, vingiuotu keliu nakties tamsybėj keliavęs,
ratą apsukęs, galop pasirodai prieš saulę ir visą
galvą ir plaukus blizgius apsipili auksu geltonu,
lygiai taip pat narsumu ir garbinga gimine savo
spindi Glebavičiai – juos ir abudu ašigaliai mini,
ir nusidriekęs plačiai Okeanas, kuris keturšonę
žemę skalauja bangom... O garsiausias ten protėviais – Jonas:
tai – Lietuvos pažiba ir tikra giminės garsenybė,

jis tauria prigimtim ir nuopelnais daug ką pranoksta
ir garsius didikus taip toli vienintelis lenkia.
Jis – karaliaus širdis, Lietuvos numylėtinis tikras,
ėmęs puikiuosius ginklus ir vilkęsis aukso chlamidę,
šalmu ir auksaspalviu sultonu pasipuošęs tiek sykių,
brangią gyvybę tiekisyk paaukot už tėvynę norėjo!
Jo garsiuosius žygius ir Maskva, ir Sarmatija žino!

Paslėptos kitų autorių citatos, gausios ir įvairios aliuzijos į kitus kūrinius veda prie minties, kad *Himnas* pasižymi centono poetika. Vis dėlto kol kas nedrįstame to tvirtinti neabejodami. Galutinę išvadą čia padės suformuoti išsamesnės *Himno* poetinės kalbos studijos. Jas paliekame ateičiai.

Abejonių nekelia kai kurie kiti mūsų čia aptarti dalykai. *Himnas* svariai papildė Livonijos karo temomis parašytų ir tame kare pasižymėjusių Lietuvos kilminguosius išaukštintusių kūrinių aruodą, supiltą Lietuvos autorių – lietuvių ir kiltakilmių Kunigaikštijos gyventojų. Tai pasakytina pirmiausia turint prieš akis tokių kūrinių skaičių. Tačiau ne tik skaičius čia svarbus. Meninis *Himno* pasaulis išplečia mūsų iki šiol turėtą XVI a. antros pusės literatūros supratimą, pagrįstą Strijkovskio, Hiacintijaus, Gradausko, Pilgrimovijaus ir kitų žinomų Lietuvos autorių kūriniais. Nors kol kas tebelieka neaiškios kūrybinės *Himno* autoriaus aspiracijos ir šios poemos parašymo motyvai, abejonių nekelia rezultatas: Oderbornas lotynų kalba publikavo kūrinį, kuriuo į neolotyniškojoje literatūroje jau įamžintų Europos giminių „registrą“ įrašė ir Zaslavlį ponus, lietuvius Glebavičius. Atsižvelgę į autoriaus biografiją, galime pasakyti, jog čia susiduriame su evangelikų kurtos europinės literatūros faktu. Numanu, kad ši aplinkybė lieka svarbi ir praėjus visoje Europoje švęstiems jubiliejiniams Reformacijos metams.

SANTRUMPOS

- BCzart – Lenkijos nacionalinio muziejaus Čartoriskų biblioteka, Krokva
- HAB – Hercogo Augusto biblioteka, Volfenbiutelis
- LLTI – Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius
- LMAVB – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Vilnius
- LNB – Latvijos nacionalinė biblioteka, Ryga
- LUAB – Latvijos universiteto Akademine biblioteka, Ryga
- OSSOL – Osolinskių nacionalinio instituto biblioteka, Vroclavas
- SLUB – Saksonijos krašto, valstybės ir universiteto biblioteka, Drezdenas

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

- [ADELUNG JOHANN CHRISTOPH, ROTERMUND HEINRICH WILHELM], *Fortsetzung und Ergaenzungen zu Christian Gottlieb Joechers allgemeinem Gelehrten-Lexiko worin die Schriftsteller aller Staende nach ihren vornehmsten Lebensumstaenden und Schriften beschrieben werden, angefangen von Johann Christoph Adelong und vom Buchstaben K fortgesetzt von Heinrich Wilhelm Rotermund [...]*, t. 5, Bremen: Bei Johann Georg Heyse, 1816. Naudotasi egz. SLUB – Biogr. er. A 142.
- ASADAUSKIENĖ NELĖ, *Kiškų giminė LDK XV–XVII a.: genealoginis tyrimas*, Vilnius: Vaga, 2003.
- AUGUSTYNIAK URSZULA, *Testamenty ewangelików reformowanych w Wielkim Księstwie Litewskim*, Warszawa: Semper, 1992.
- [BOCK ANSELM], *Carmen gratulatorium: De serenissimi, ac potentissimi principis, ac domini domini Sigismundi Tertii, Regis Poloniae, et designati Svetiae [...] in Regnum Poloniae ingressu et subsequente solenni inauguratione, et coronatione, cui inserta est querela de immatura serenissimi regis Stephani morte, et sepultura, tum etiam brevis rerum praeclarissime gestarum contra Moschum aliarumque virtutum commemoratio: Scriptum ad illustrem et magnificum dominum dominu[m] Ioannem Zamoiscium de Zamoscia, Regni Polonię archicancellarium [...] ab Anselmo Boccio, Livono, Rigae: Excudebat Nicolaus Mollinus, 1588. Naudotasi egz. LUAB – H¹ inv. 2041.*
- Kn. taip pat: [ODERBORNAS PAULIUS], *Illustri Heroi, magnifico et fortissimo domino Ioanni Zamoscio, magno Regni Polonię cancellario*, l. Av–A_{ij}r.
- [CLAUDIANUS CLAUDIUS], *Cl. Claudiani Opera quam diligentissime castigata, quorum indicem in sequenti pagina reperies*, Venetiis: In aedibus Aldi et Andreae Asulani soceri, 1523. Naudotasi egz. SLUB – Lit. Rom. A 1175.
- CREISBACH PETER, *Petri Creisbachii Dithmarsii Libri duo Christiadam: [Liber primus:] Divus Matthaëus: Ad illustrissimum principem Iohannem Seniore[m], ducem Slesvici, Holsatiae etc.*, Rostochii: Excudebat Iacobus Lucius Transylvanus, 1575. Egz.: HAB; Karališkoji biblioteka. Kopenhaga; Rostoko UB. Aprašyta pagal: <https://archive.org/details/den-kbd-all-130018155649-001>.
- Turinyje: [ODERBORNAS PAULIUS], *In libros Christiadam m. P. Creisbachii m. Paulus Otterbornius Pomeranus*, l. A₂r–A₄r.
- [CREISBACH PETER], *Petri Creisbachii Dithmarsii Liber secundus Christiadam: Divus Marcus: Ad magnificos et clarissimos viros d. Hieronymum Oelgardum i. u. d. et illustriss[imi] principis Ioannis Senioris Holsatiae ducis cancellarium dignissimum et dn. Georgium Beierum eiusdem principis secretarium et consiliarium fidelissimum*, Rostochii: Excudebat Iacobus Lucius Transylvanus, 1575. Aprašyta pagal: <https://archive.org/details/den-kbd-all-130018155649-001>.
- Turinyje: [ODERBORNAS PAULIUS], *Magnificis, clarissimis, prudentissimisque viris, dn. Hieronymo Oelgardo i. u. d. et illustrissimi Holsatiae principis Ioannis Senioris etc. cancellario, et dn. Georgio Beiero secretario et consiliario fidelissimo m. Paulus Otterbornius Pomeranus*, l. A₂r–v.
- EPICEDIA in obitum reverendi et doctissimi viri d. m. Thomae Maueri Tribulensis, pastoris ad S. Michaelem in celebri Lunaeburga, et superintendentis dioecesium Verdensis et Lubecensis, qui in vera Dei agnitione, et invocatione ardenti, sinceraque Propheticae et*

Apostolicae doctrinae confessione, ex hac vita in coelestem evocatus est, annos natus 39. anno Domini 1575. die 10. Augusti Lunaeburgae, scripta per reverendum d. Lucam Loßium. et amicos..., [Frankfurt am Main: Christian Egenolff d. Ä. (Erben)], 1576. Egz.: HAB; Tiuringijos universiteto ir krašto biblioteka. Jena; Žemutinės Saksonijos valstybinė ir universiteto biblioteka. Getingenas. Aprašyta pagal: https://opacplus.bib-bvb.de/TouchPoint_touchpoint/singleHit.do?methodToCall=showHit&curPos=40&identifier=21_FAST_336537857.

Turinyje: PAULIAUS ODERBORNO eil.

EPITHALAMIA in honorem nuptiarum... Friderici à Nostitz in Lampersdorf, illustriss[imi] Borussiae ducis consiliarij, et nobilissimae ac pudicissimae virginis Annae, Christophori à Saleth, piè defuncti, relictæ filiae sponsae, scripta à Philomusis, Regiomonti: [Georg Osterberger], 1580. Egz.: HAB. Aprašyta pagal: https://opacplus.bib-bvb.de/TouchPoint_touchpoint/singleHit.do?methodToCall=showHit&curPos=36&identifier=21_FAST_1101160054.

Turinyje: PAULIAUS ODERBORNO eil.

[GEORGIUS THEOPHILUS], *Theophili Georgi[i] Erstes Supplement zu dessen allgemeinen Europaeischen Buecher-Lexico, in welchem nach alphabetischer Ordnung die Autores dererjenigen Buecher nachgetragen worden so in denen vier ersten Theilen nicht enthalten: Desgleichen die von 1739. bis 1747. inclus. neu-edirten, und wieder aufgelegten Buecher zu finden, welche von denen Patribus, Theologis, Juris-Consultis, Medicis, Physicis, Philologis, Philosophis, Geographis, Criticis, Chemicis, Musicis, Arithmetis, Mathematicis, Chirurgis und Auctoribus Classicis etc. etc. noch vor dem Anfange des XVI. Seculi, in dem Europaeischen Theile der Welt, sonderlich aber in Teutschland, sind geschrieben und gedruckt worden [...]*, [t. 3], Leipzig: Verlegts Wolfgang Heinrich Schoenermarck, 1750. Naudotasi egz. SLUB – 1 B 1788.

[HERMANN DANIEL], *Musae Marti coniunctae, ex regiis ad captam Polociam castris, missae clariss[imo] viro, dn. Iacobo Monavv Vratislaviensi, et ornatissimae viduae Susannae, natae in honestissima familia Vogtorum, etc. novis sponis, autore Daniele Hermanno Nidb. Boruſſo, inclytae Gedanen[sium] Reipub. a consiliis, Recudebat Vratislaviae: Ioannes Scharffenberg, 1579. Egz.: Ossol – XVI.Qu.3489, prieiga internetu: <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/docmetadata?id=24741&from=publication>.*

[HERMANN DANIEL], *Stephaneis Moschovitica sive De occasione, causis, initiis, et progressibus, belli, a serenissimo potentissimoque Polonorum rege, magno duce Lithuaniae etc. Stephano Primo, contra Ioannem Basilium magnum Moschorum ducem gesti, et hoste represso, fractoque ad aequas pacis condiciones feliciter deducti, libri duo priores, Excusae Gedani: A Iacobo Rhodo, 1582. Egz.: SLUB – Hist. Russ. 344.*

[HERMANN DANIEL], *Stephano I. regi Poloniae maximo, sapientiss. fortiss. immatura morte praerepto, communis Reipubl. lachrymae, autore Daniele Hermanno Borusso. Vilnae: Typis Ioannis Velicen[sis] in lucem editae, 1586. Egz.: Ossol. – XVI.Qu.1975, prieiga internetu: <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/docmetadata?id=4022&from=publication>.*

KEMPA TOMASZ, „Meandry działalności publicznej Jana Janowicza Hlebowicza“, in: *Przez Kresy i historię po obrzeża polityki: Profesorowi Marcelemu Kosmanowi w półwiecze pracy naukowej*, redakcja Iwona Hofman, Wojciech Maguś, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2011, p. 156–184.

- KOJALAVIČIUS-VIJŪKAS ALBERTAS, *Šventasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos bei jai priklausančių provincijų giminių ir herbų vardynas = Sacer nomenclator familiarum et stemmatum Magni Ducatus Lituaniae et provinciarum ad eum pertinentium*, iš lotynų k. vertė Sigitas Narbutas, Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2015.
- [KROWICKI MARCIN], *Apologia więsza, to iest Obrona nauki prawdziwey, y wiary starodawney krześciańskiey, ktorey uczyli proroci, Kristus Syn Boży, y Apostołowie święci: Naprzeciwno nauce fałszywey, y wierze nowey, ktorey uczy w kościelech swoich papież Rzymski... napisana niegdy przez Marcina Krowickiego, sługę kościoła Pana Jesu Krysta ukrzyżowanego, a teraz znowu drukowana, y na wielu mieysc rozszerzona, y objaśniona*, w Wilnie: Nakładem pana Stanisława Ninińskiego, 1604. Naudotasi egz. LMAVB – L-17/111.
- LIŠKEVIČIENĖ JOLITA, *XVI–XVIII amžiaus knygų grafika: Herbai senuosiuose Lietuvos spaudiniuose*, Vilnius: Dailės akademijos leidykla, 1998.
- [LOTZ PETER], *Poemata Petri Lotichii Secundi Solitariensis*, Lipsiae: Imprimebat Ioannes Steinman, 1581. Naudotasi egz. SLUB – Lit. Lat. rec. A 1054.
- NARBUTIENĖ DAIVA, „Po Skorinos. Leidyba Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje“, in: *Pranciškaus Skorinos Rusėniškajai Biblijai – 500*, Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2017, p. 88–102.
- NARZYŃSKI JANUSZ, „Oderborn (Odrobornius, Otterbornius, Ottrobornius) Paweł“, in: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 23, Wrocław [i in]: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1975, p. 533–535.
- NOWAK-DŁUŻEWSKI JULIUSZ, *Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce: Pierwsi królowie elekcyjni*, Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax, 1969.
- NUPTIIS doctissimi viri, m. Iohannis Neovini, sponsi, rectoris scholae ad D. Iacobum, in urbe Rosarum, et honestissimae eius sponsae Margaritae Brandes*, Rostochii: Excudebant Iohannes Stockelman et Andreas Guttervvitz, 1574. Egz.: HAB. Aprašyta pagal: https://opacplus.bib-bvb.de/TouchPoint_touchpoint/singleHit.do?methodToCall=howHit&curPos=31&identifier=21_FAST_2107882999.
- Turinyje: PAULIAUS ODERBORNO eil.
- NUPTIIS ornatissimi viri d. Matthiae Machtii, reipub[licae] Bardensis secretarii, et pudicissimae virginis Catharinae Vvoeleniae, prudentiss[imi] viri Iohannis Vvoelenii, consulis Bardensis, filiae*, Rostochii: Excudebant Iohannes Stockelman et Andreas Guttervvitz, 1572. Egz.: Rostoko UB – bq-2839. Prieiga internetu: [http://dfg-viewer.de/show/?set\[mets\]=http%3A%2F%2Frosdok.uni-rostock.de%2Ffile%2Frosdok_document_0000010623%2Frosdok_derivate_0000037720%2Fppn896646866.dv.mets.xml](http://dfg-viewer.de/show/?set[mets]=http%3A%2F%2Frosdok.uni-rostock.de%2Ffile%2Frosdok_document_0000010623%2Frosdok_derivate_0000037720%2Fppn896646866.dv.mets.xml).
- Turinyje: [ODERBORNAS PAULIUS], *Aliud*, l. Bv–B₃r.
- [ODERBORNAS PAULIUS], *De Russorum religione, ritibus nuptiarum, funerum, victu, vestitu, etc. et de Tartarorum religione ac moribus, vera et luculenta narratio, ad d. Davidem Chytraeum recens scripta*. [MIELECKI JAN], *Alia eiusdem argumenti de religione et sacrificiis veterum Borussorum, ad cl. v. Georgium Sabinum olim misa*, [Rostochiae]: Excudebat Stephanus Myliander, 1582. Naudotasi egz. HAB – 204

Hist. (3). Prieiga internetu prie kito egz.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10160015_00001.html

- [ODERBORNAS PAULIUS], *De Russorum religione, ritibus nuptiarum, funerum, victu, vestitu, etc. et de Tartarorum religione ac moribus epistola ad d. Davidem Chytraeum recens scripta*. [MIELECKI JAN], *Alia eiusdem argumenti de religione et sacrificiis veterum Borussorum, ad cl. v. Georgium Sabinum olim missa*, [Lipsiae: Lamberg], 1582. Naudotasi egz. HAB – Gu 343; LNB – R W1/403. Prieiga internetu prie kito egz.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10208614_00001.html.
- [ODERBORNAS PAULIUS], *Hymnus de antiqua et illustri Heleboviciorum gente scriptus ad illustrem et magnificum dominum d. Ioannem Helebovicium, castellanum Minscensem, et Mag. Ducat. Lith. Thesaurarium terrestrem, a. m. Paulo Odrobornio Bardensi*, Vilnae: Per Ioannem Kartzanum Welicen[sem], [1583]. Naudotasi egz. SLUB – Lit. Lat. rec. A 371. Prieiga internetu: <http://digital.slub-dresden.de/werkansicht/df/188620/1/0/>.
- [ODERBORNAS PAULIUS], *Ioannis Basilidis Magni Moscoviae ducis vita, a Paulo Oderbornio tribus libris conscripta, ad Henricum Iulium episcopum Halberstadensem, Brunonisuanorum et Luneburgensium ducem magnanimum et illustrissimum, Witebergae: Excudebat haeredes Ioannis Cratonis*, 1585. Naudotasi egz. HAB – Gu 201; LMAVB – L-16/55; LNB – R W2S/127; SLUB – H. Russ. 1019. Prieiga internetu prie kito egz.: <http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb10172441.html>.
- [ODERBORNAS PAULIUS], *Panegyricus ad serenissimos et potentissimos principes ac dominos, d. Joannem III. Svecorum, Gothorum, Vandalorum[ue] regem, magnum principem Finlandiae, Careliae, Votschoviae, et Ingriae Ruthenorum, Esthoniae[ue] Livonum ducem, et Sigismundum III. regem Poloniae et designatum Sveciae, magnum ducem Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhiniae, Podlachiae, Livoniae etc. principem, Paulli Oderbornii*, Rigae: Typis Nicolai Mollini, 1589. Naudotasi egz. LUAB – H⁴ inv. 2044.
- [ODERBORNAS PAULIUS], *Trost Schrift an den edlen gestrengen und ertesten Herrn Georg von Tiesenhausen, Frstl. Durchlauchtigkeit zu Churlandt Cantzler, da Ihrer Gestreng. liebe Ehegemahlin, die edle und tugendreiche Frau, Barbara Tiesenhausin, geborne Schwartzkoffin, seliglich aus dieser Welldt in Christo gestorben war, geschrieben durch [...]*, Gedruckt zu Riga: Bey Niclas Mollyn, 1590. Naudotasi egz. LUAB – H⁴ inv. 879, 3.
- [ODERBORNAS PAULIUS], *Trostschrift an den edlen gestrengen und ehrvesten Herrn Wilhelmen von Effern, Frstl. Durchl. zu Churlandt etc. Burggraffen und Rath da Ihrer Gestrengigkeit einiger und edler Son, Gothard von Effern auf der Universitet Königszperg seliglich aus dieser Welldt in Christo gestorben war, geschrieben durch Paullum Oderbornium*, Gedruckt zu Riga: Bey Niclas Mollyn, 1591. Naudotasi egz. LUAB – H⁴ inv. 879, 2.
- [ODERBORNAS PAULIUS], *Vier Predigten von dem Bogen Gottes in den Wolcken, gehalten in der Thumbkirchen der königlichen Stadt Riga, und kurtz zusammen gefasset durch Paullum Oderbornium*, Gedruckt zu Riga: Bey Niclas Mollyn, 1591. Naudotasi egz. LNB – R BS/727; LUAB – H⁴ inv. 879, 1.

Kn. taip pat: [ODERBORNAS PAULIUS], *Regiae Rigae salutem optat Paullus Oderbornius*, l. iv; Eiusdem, *In Irim epigramma Paulli Oderbornij*, l. iv; Eiusdem, *Apo-*

- strophe ad Iesum in nubibus caeli venturum [...] Paulli Oderbornij, l. qr-q_{ii}r; Idem, Troestliche Betrachtung der Wolthaten Jesu Christi, der auff den Wolcken ein Richter der Lebendigen und Todten kommen wird, Paulli Oderbornij, l. q_{ij}v-q_{iv}r.*
- [ODERBORNAS PAULIUS], *Wunderbare, erschreckliche, unerhoerte Geschichte, und warhaffte Historien: Nemlich, Des nechst gewesenen Groszfuersten in der Moschkaw Joan Basilidis, (auf ire Sprach Iwan Basilowitz genandt) Leben, in drey Buecher verfast, und aus dem Latein verdeutscht, durch Heinrich Raeteln zu Sagan, Gedruckt zu Goerlitz: Bey Ambrosio Fritsch, 1588. Prieiga internetu prie kito egz.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10933073_00001.html.*
- [ODERBORNAS PAULIUS], *Wunderbare, erschreckliche, unerhoerte Geschichte, und warhaffte Historien: Nemlich, Des nechst gewesenen Groszfuersten in der Moschkaw Joan Basilidis, (auf ire Sprach Iwan Basilowitz genandt) Leben, in drey Buecher verfast, und aus dem Latein verdeutscht, durch Heinrich Raeteln zu Sagan, Gedruckt zu Goerlitz: Bey Ambrosio Fritsch, 1589. Prieiga internetu prie kito egz.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb11210517_00001.html*
- PAPROCKI BARTOSZ, *Gniazdo Cnoty, z kąd Herby Rycerstwá sławnego Krolestwa Polskiego, Wielkiego Księstwá Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mázowieckiego, Zmudzkiego, y inszych Państw do tego Krolestwá należących Książąt, y Pánów, początek swoy máiá, w Krákovie: Z Drukárniey Andrzeiá Piotrkowczyká, 1578. Naudotasi egz. BCzart – 44 III Cim; taip pat žiūrėtas defektuotas egzempliorius (be lenkiškosios dalies), saugomas LLTI – B 703.*
- POCIŪTĖ DAINORA, *XVI-XVII a. protestantų bažnytinės giesmės: Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė ir Prūsų Lietuva, Vilnius: Pradai, 1995.*
- [PONTANO GIOVANNI GIOVIANO], *Ioannis Ioviani Pontani Carminum, quae quidem extant omnium, tomus quartus, in quo [...], Basileae: Ex officina Henricpetrina, 1556. Naudotasi egz. SLUB – Op. var. 404.*
- RIMŠA EDMUNDAS, *Heraldika: iš praeities į dabartį, Vilnius: Versus aureus, 2004.*
- [STRIJKOVSKIS MOTIEJUS], *Ktora przedtym nigdy świątłá nie widziáłá, Kronika Polska, Litewska, Zmudzka y wszystkiey Rusi Kijowskiey, Moskiewskiey, Siewierskiey, Wołynskiey, Podolskiey, Podgorskiey, Podláskiey etc. y rozmaíte przypadki woienne y domowe Prufkich, Mázowieckich, Pomorskich y inszych kráin Krolestwu Polskiemu y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu przyległých [...], drukowano w Krolewcu: U Jerzego Osterbergerá, 1582. Naudotasi BCzart – 40 III Cim.; LMAVB – L-16/2-5.*
- [VOLANAS ANDRIEJUS], *Andrae Volani Libri quinque contra Scargae Iesuitae Vilnensis septem, Missae sacrificiique eius columnas, et librum 12. artium Zvingliocalvinistarum, quibus is, veritatem doctrinae Apostolicae, et Sanctae veteris Ecclesiae, de Sacrame[n]to coenae Domini evertere studet. Adiecta est tam Volani, quam purę religionis sectatorum[ue] eius adversus Ant. Possevinum Iesuitam Romanum defensio, ubi Roma Babylon esse ostenditur, auctore Iohanne Lasicio Polono, ad M. Do. Hiero. Filipowski, Vilnae: Typis et sumptibus illustris ac magnifici domini do. Ioannis Hlebovicii, castellani Minscensis [...] per Daniele[m] Lancicium, 1584. Naudotasi egz. LMAVB – L-16/20.*
- WIEDEN BRAGE BEI DER, *Außenwelt und Anschauungen Ludolf von Münchhausens (1570-1640), Hannover: Hahn, 1993.*

ЗАЯЦ ЮРЫЙ АПАНАСАВІЧ, Заславль в эпоху феодализма, Минск: Навука і тэхніка, 1995.

ПАДАЛІНСКІ УЛАДЗІМІР, „Тэстамент троцкага ваяводы Яна Глябовіча (1590 г.) як крыніца па вывучэнню кліентальных адносін у Вялікім княстве Літоўскім“, in: *Магнацкі двор і сацыяльнае ўзаемадзеянне (XVI-XVIII стст.)*: Зборнк навуковых прац, под рэдакцыяй А. М. Янушкевіча, Мінск: Медысонт, 2014, с. 158–171.

РЫБЧОНАК СЯРГЕЙ, „Да праблемы паходжання магнатаў Глябовічаў – уладальнікаў Заслаўскага замка ў ст.“, in: *Магнацкі двор і сацыяльнае ўзаемадзеянне (XVI-XVIII стст.)*: Зборнк навуковых прац, под рэдакцыяй А. М. Янушкевіча, Мінск: Медысонт, 2014, с. 79–104.

Paul Oderborn's Unknown Poem about Lithuania

Summary

In 2017, a little-known work by Paul Oderborn, a Lutheran pastor from Kaunas, was found at the Saxon State and University Library. *Hymnus de antiqua et illustri Heleboviciorum gente* (A Hymn about the Ancient and Glorious Family of Glebavičius) was published at Jan Karcan's printing house in Vilnius in 1583. It dwells on the history of Lithuania placing more emphasis on Gediminas and the founding of Vilnius, describes the Glebavičius (Hlebowicz) family, and mentions prominent members of this family. *Hymnus* is written as a frame narrative: lines 1–4 describe the content of *Hymnus* and appeal to Muses for inspiration and assistance, and the further plot (lines 5–606) is framed within the narrator's encounter with Neptune and the Muses at the Nemunas River. In lines 5–20, Neptune emerges from the Nemunas and shows the narrator Jonas Glebavičius's (Jan Hlebowicz) coat-of-arms consisting of four fields; in lines 21–466, Kleio, the muse of history, tells about the Leliwa in the top left field of the coat of arms and about Glebavičius's family on his father's side. In lines 467–535, Kleio glorifies the Lion in the top right field of the coat of arms, maternal ancestor Jaunutis Gediminaitis, Prince of Zaslavl, and his progeny. In lines 536–582, the Muse sings about Dombrowa at the bottom left field and other nobles of the Glebavičius's family – the Kiška family and Stanislovas Kiška (Stanisław Kiszka) among them. In lines 583–606, Kleio glorifies Vytis (The coat of arms of Lithuania, consisting of an armour-clad knight on horseback holding a sword and shield), the Algirdaičiai (Algirdids) and their descendant Ona Zaslavskytė (Sluckaitė; Anna Zaslawaska), Glebavičius's mother. Lines 607–610 are the closing lines of the poem: Kleio stops talking, Apollo begins playing the kithara, the Naiads start their dance, and Neptune disappears in the waves of the Nemunas. In writing on the themes of the history of Lithuania, Oderborn relied on Maciej Strykowski's *Kronika*. In other episodes he uses poetic means of expression from Virgil's *Aeneis*, Ovid's *Metamorphoses*, Claudian's *Panegyricus de IV consulatu Honorii Augusti*, the poem *Urania* by the Italian humanist Giovanni Gioviano Pontano, the elegy *Ad Lunam* by the German humanist Peter Lotz (Petrus Lotichius Secundus), and from other Classical, medieval, and Renaissance authors, which is reflected in the language of *Hymnus*. This poem is an important contribution to

the legacy of literary works written by Lithuanian or non-Lithuanian residents of the Grand Duchy of Lithuania in the second half of the sixteenth century.

KEYWORDS: Latin literature of Lithuania; poem; Paul Oderborn, *Hymnus de antiqua et illustri Heleboviciorum gente*; Jonas Jonaitis Glebavičius, Jan Janowicz Hlebowicz; Grand Duchy of Lithuania.

Gauta 2018 04 25

Priimta 2018 05 07